

DE SLECHTVALK.

VOGELWACHT UDEN E.O.

NR 2 1987

2

VOGELWACHT

UDEN E.O.

- Voorzitter: P. van der Voort, Dorshout 2
Uden, tel. 04132- 63292
- Secretaris: J.-W. Hermans, Beukenlaan 22
Odiliapeel, tel. 04132- 72777
- Penningmeester: J. v. Dommelen, Willemstraat 7
Uden, tel. 04132- 64430
- Bestuursleden: A.v.d.Heuvel, W. Janssen & B. Gevers
- Bank: Rabobank Uden 15.49.30.989
Gironummer bank 1096522

„ DE SLECHTVALK “

Een orgaan van Vogelwacht Uden e.o.

Redactie: M.Hoefnagels, J.W. Hermans, J. Hermans, P. Noy,
W. Bergmans, G. v. Dommelen & P. v.d. Acker

Tekeningen: W. Janssen & G.Verwoert.

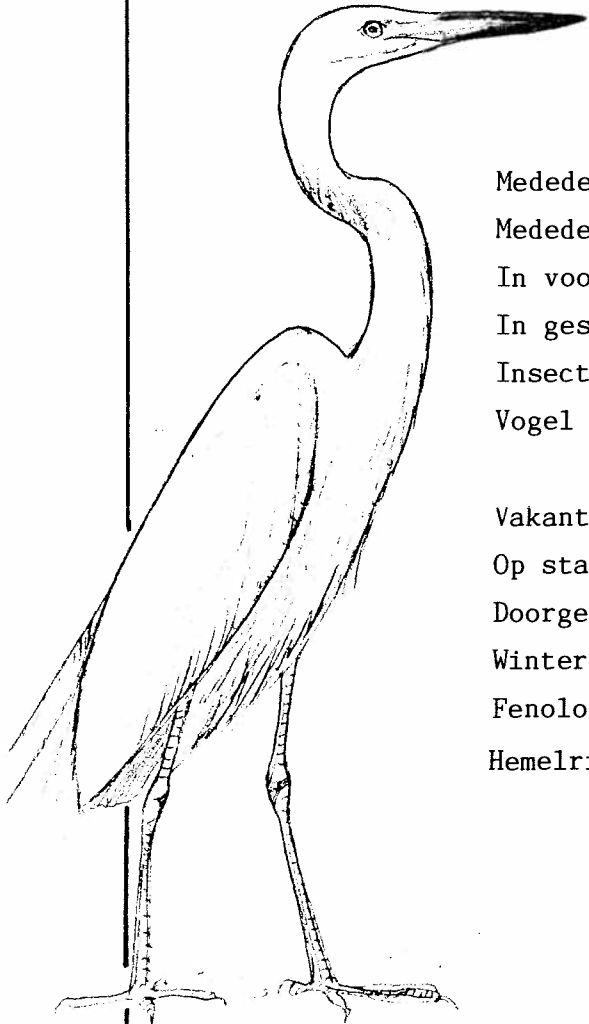
Typewerk: S. Gevers

Copy voor het volgende nummer inleveren bij één van de
redactieleden voor 15 november 1987

NUMMER 2 1987

We zien niet graag dat iemand gedeeltes van dit blad gebruikt, voordat we daar schriftelijk toestemming voor hebben gegeven.

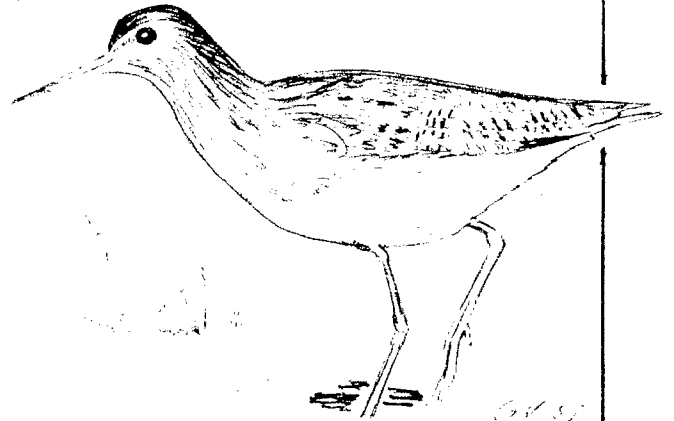
Inhoud

Mededelingen van de redactie	3
Mededelingen van het bestuur	3
In voorbereiding Schiermonnikoog	6
In gesprek met Jan Verhoeven	7
Insecticiden	9
Vogel onder de loep : De goudplevier en de zilverplevier	10
Vakantie verhalen	13
Op stap; St. Anthonise Heide	14
Doorgeefpen	15
Wintervoeding	15
Fenologie 1987	17
Hemelrijk 1987	19

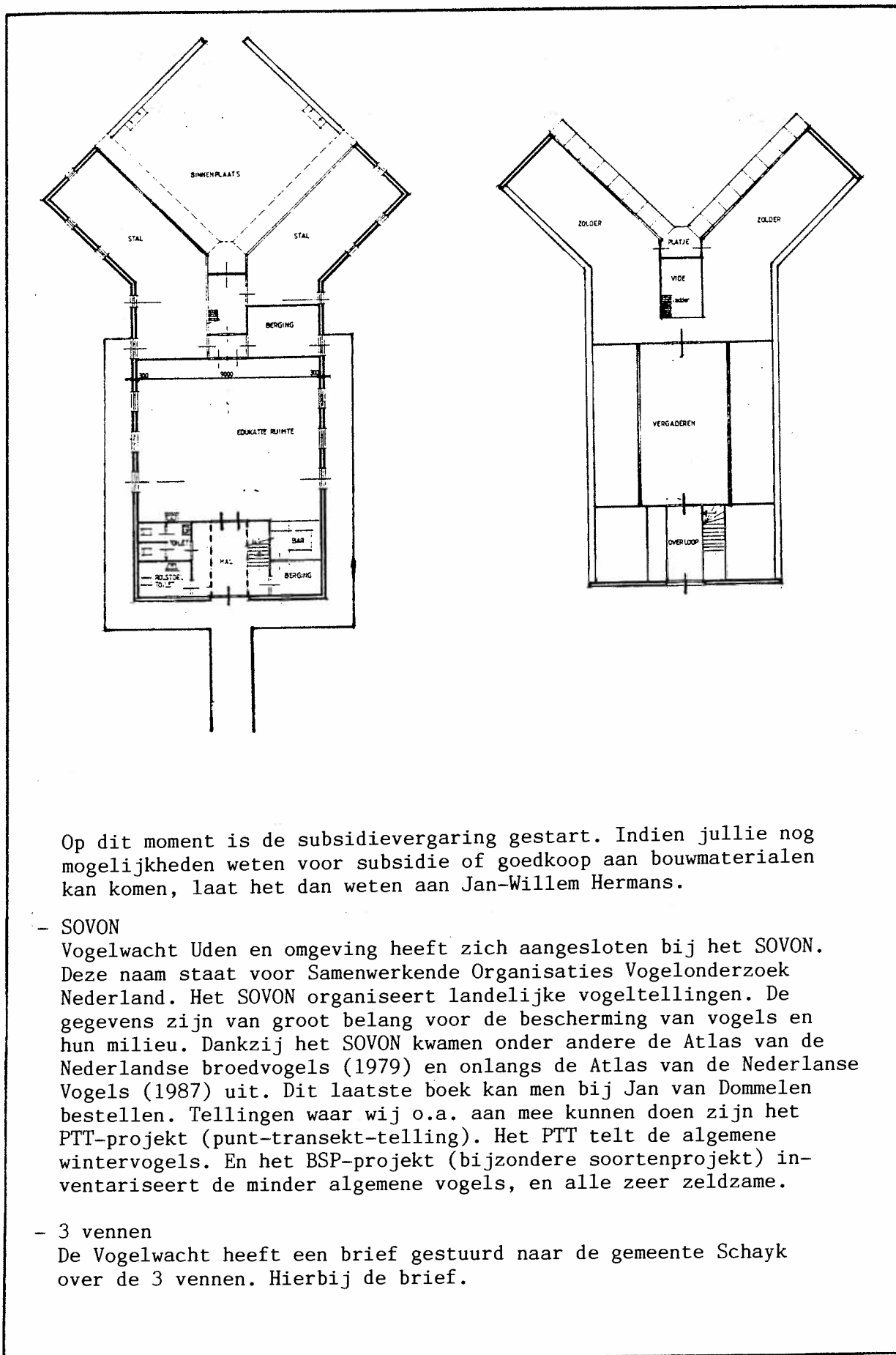
Mededelingen van de redactie

- We hopen dat dit nummer jullie wat sneller bereikt dan het vorige en ook meer up to date is. De redactie heeft nou eenmaal een nobel streven, maar de uitvoering houdt daarmee geen gelijke tred. Ondertussen hebben we de struikelblokken - een kapotte typemachine en een overbezette typiste - achter ons. Stephanie Gevers zit met een nieuwe elektrische schrijfmachine de stukjes uit onze handen te kijken! Als nou de schrijvers, tekenaars en drukkers even vlot werken, kan het niet meer mis!
- Een oproep aan iedereen die een pen en/of een potlood kan hanteren: wie bezorgt ons een leuk, interessant of strijdvaardig stuk? En wie bezorgt ons originele kleine zwart-wit tekeningen. Wim Janssen doet veel, maar kan natuurlijk niet alles. Laat je talent eens spreken.
- Als iemand belangstelling heeft voor het themanummer over de oeverzwaluwen, waarin uitgebreid onze wand op het Hemelrijk aan bod komt, van het Vogeljaar, meld je dan bij Jan-Willem Hermans. Vraag om nr. 3 jaargang 35, 1987. De kosten: f 5,--. Liefst vóór 01 november bestellen!

De bestuur

- Oeverzwaluwenwand Hemelrijk
Jan-Willem Hermans heeft ook voor het Brabants Landschap een verhaal geschreven over de kunstmatige oeverzwaluwenwand. Dit verhaal zal in december in het mededelingenblad van het Brabants Landschap geplaatst worden.
We zijn bezig om een verhaal voor het blad "Vogels" (het blad van de Vogelbescherming) te schrijven. Dit zal waarschijnlijk in maart gepubliceerd worden.
- Kinderboerderij
De plannen voor een clubhuis voor de Vogelwacht, het IVN en de kinderboerderij vorderen gestaag. Op bijgaande tekeningen is te zien hoe het gebouw gaat worden.

Op dit moment is de subsidievergaring gestart. Indien jullie nog mogelijkheden weten voor subsidie of goedkoop aan bouwmaterialen kan komen, laat het dan weten aan Jan-Willem Hermans.

- SOVON

Vogelwacht Uden en omgeving heeft zich aangesloten bij het SOVON. Deze naam staat voor Samenwerkende Organisaties Vogelonderzoek Nederland. Het SOVON organiseert landelijke vogeltellingen. De gegevens zijn van groot belang voor de bescherming van vogels en hun milieu. Dankzij het SOVON kwamen onder andere de Atlas van de Nederlandse broedvogels (1979) en onlangs de Atlas van de Nederlandse Vogels (1987) uit. Dit laatste boek kan men bij Jan van Dommelen bestellen. Tellingen waar wij o.a. aan mee kunnen doen zijn het PTT-project (punt-transect-telling). Het PTT telt de algemene wintervogels. En het BSP-project (bijzondere soortenproject) inventariseert de minder algemene vogels, en alle zeer zeldzame.

- 3 vennen

De Vogelwacht heeft een brief gestuurd naar de gemeente Schayk over de 3 vennen. Hierbij de brief.

VOGELWACHT UDEN e.o.

Secr. Beukenlaan 22 Odiliapeel
Bank. Rabobank Uden 15.49.30.989.

B. en W. gemeente Schayk
Europaplein 2
Schayk

Odiliapeel 6-9-'87

Geachte heren,

aan de Palmstraat/Voskampweg, gelegen in de Maashorst ligt een prachtig natuurgebied. Het is bij leden van Vogelwacht Uden e.o. bekend onder de naam "de drie vennen". Het gebied valt onder de categorie "natte heidevelden", een gebied wat voedselarm en nat is. Deze gebieden zijn in Nederland helaas schaars geworden. Er komen, dankzij deze voedselarmoede, zeldzame planten voor zoals zonnedauw en klokjesgentiaan. Het wemelt er van de hagedissen en is een broedgebied voor o.a. de rietgors en wulp. Kortom een uniek gebied in de Maashorst. Helaas worden de laatste jaren hier, vermoedelijk door jagers, handelingen verricht, die een kwalijke invloed hebben op dit gebied.

- Aan de rand van het gebied is een "hoogzit" gemaakt. In de buurt hiervan is ca. 100 m² natuurgebied omgeploegd, bemest en ingezaaid met een of andere koolsoort!! Is dit om wild aan te trekken en gemakkelijk af te schieten?
  - Bij één van de gerestaureerde vennen is een enorme hoeveelheid kippemest gedeponeerd, zodanig dat dit ven zeer voedselrijk geworden is. Dit is te zien aan het feit dat er eendekroos groeit, een indicator voor voedselverrijking. Dit zal waarschijnlijk gedaan zijn om eenden aan te trekken.
  - In de winter wordt er veel te veel bijgevoerd en worden sommige vennen gebruikt om eenden te lokken.
- U begrijpt wel dat zulke ingrepen in zo'n gebied niet lang door kunnen gaan. Voedselverrijking en versterking is het resultaat.

Graag vernemen wij van U dan ook uw standpunt in deze en horen graag hoe een en ander geregeld wordt dat dit unieke gebied behouden blijft als een voedselarm gebied.

Voor nadere informatie e.d. kunt U altijd informeren bij Vogelwacht Uden e.o. In afwachting van een spoedig antwoord uwerzijds, verblijven wij

Met vriendelijke groeten,
Vogelwacht Uden e.o.
p/a Secr. J.W. Hermans
Beukenlaan 22
5407 AS Odiliapeel

- Hierbij wensen wij Joep Esser en Jan van Dommelen van harte beterschap toe.

in voorbereiding

Schiermonnikoog

Een eiland waar sommige mensen lyrisch van worden en anderen gek! Vanwege de rust en de stilte! Je wordt er niet door achteropkomende auto's geplaagd en de militairen hebben geen deel van het eiland tot verboden gebied verklaard, noch jagen ze met hun donderende straaljagers de wind in je regenkak.

Het zou ook niet kunnen op dit 15 km lange en 3 km brede eilandje. Met maar één plaats om te wonen: Oosterburen. Het vroegere Westerburen is in zee verdwenen en - eerlijk gezegd - Oosterburen ligt alweer aardig westelijk!

De gevolgen van dit afkalven en aangroeien zijn merkbaar: veel jonge vegetatie, nauwelijks bos of heidevelden. Bovendien is er nog de Binnenkwelder die in open verbinding staat met de Waddenzee. Daar vind je dus zout water en zoet water met alles daar tussenin. Een waarborg voor een verrassende, rijke flora.

Door zijn rust en vegetatie is Schiermonnikoog een paradijs voor zee- en wadvogels. Luister maar naar de enthousiaste verhalen van degenen die er al ooit geweest zijn. Opvallend is het grote aantal bergeenden.

Wie véél vogels wil zien kan terecht in de Bandispolder, bij het Rif, op het Kobbeduin of het Willemsduin.... allemaal gemakkelijk te belopen of "befietsen". En ben je het vogelen zat dan tref je altijd wel iemand bekends in één van de gezellige cafeetjes in het dorp. Er gaan binnen de club tenminste altijd nog verhalen over heerlijke saté en een gezellig biljart..... Wil je naar bed? Geen vermoeiende fietstocht meer voor de boeg: de jeugdherberg staat bijna midden in het dorp!

Een ideaal eiland dus om eens lekker uit te waaien. De weg ernaar toe is lang, inderdaad. Maar..... voert ook over vrij rustige wegen (hoe noordelijker, hoe stiller) Kans genoeg dus om om je heen te kijken en het landschap te zien veranderen. Van maïsvelden en bossen naar polders en meren. En wie zijn ogen heel goed de kost geeft telt ook onderweg al heel wat vogels. Ga je vroeg op stap dan kun je ook nog even het Lauwerszeegebied bekijken. In het bezoekerscentrum vind je informatie over het wad, de zee en natuurlijk ook over de afsluiting van de Lauwerszee. Ook dát nieuwe gebied herbergt veel vogels. Een groot stuk is voor de militairen, op een ander gedeelte is een drukke recreatie op gang gekomen. Maar er blijft nog genoeg ruige natuur over om vogels en hun beschouwers de ruimte te geven. Daarvoor zijn wandel- en fietspaden aangelegd. Gá je lopen, doe dan wel je laarzen aan, want zó droog is het nieuwe land nu ook weer niet.

In het volgende nummer van ons blad willen wij de - meestal- enthousiaste dagverslagen van de deelnemers aan de waddenexcursie plaatsen. En we weten nu al wat de reactie van de thuisblijvers daarop zal zijn: "gò, had ik er maar bij kunnen zijn....."

Margreet Hoefnagels.

In gesprek met

Jan Verhoeven

Als er iemand is die aan een vage glimp of piepton voldoende heeft om een vogel te herkennen dan is Jan dat wel. Van jongsaf aan, toen ze nog in het sportpark van Uden woonden kende hij al heel wat vogelsoorten. Sinds hij een aantal jaren bij de Vogelwacht is, is dat aantal alleen nog maar groter geworden. Vooral het veelvuldig meelopen met excursies en inventarisaties vergroot de parate kennis. In het voorjaar, als het nog maar net licht is 's morgens, is Jan vaak in de Udense bossen te vinden. De dan waargenomen vogels worden op papier gezet. O.a. wordt vermeld wanneer bepaalde trekvogels weer terug zijn in hun broedgebied. In een later stadium worden al deze gegevens in tabelvorm verwerkt. Dit noemt men ook wel "fenologie". Dit is het bestuderen van de in hoofdzaak door klimaats- en bodem-invloeden veranderende dieren- en plantengroei.

Zijn favoriete vogel is wel de boomleeuwerik. Als die in het vroege voorjaar weer terug is van zijn verre reis kan Jan uren naar zijn gezang luisteren.

Verder is hij volop actief in de taakgroep nestkasten. Menig verloren uurtje wordt nuttig gemaakt door het zagen en in elkaar zetten van diverse soorten nestkasten. Zo zijn er kasten voor gekraagde roodstaarten, vliegenvangers, pimpel- en koolmezen. Binnen die taakgroep zijn een aantal groepjes van mensen actief die, middels het plaatsen en controleren van nestkasten, ieder een eigen gebied in hun beheer hebben. In zijn geval werkt hij samen met Rien de Mol mee aan het instandhouden en uitbreiden van bepaalde vogelsoorten in het gebied Odiliapeel e.o. Vanaf begin mei lopen ze iedere 14 dagen hun ronde langs de $\pm$ 60 genummerde nestkasten. Na inspectie van de kast worden de bevindingen zoals soort vogel, aantal eieren en/of jongen op een formulier ingevuld. Dit duurt tot ongeveer eind juli.

Op de vraag waar nou de meeste jongen van uitgekomen zijn antwoordt hij: kool- en pimpelmezen en ook enkele zwarte mezen. Enkele cijfers: De ongeveer 60 nestkasten die begin mei 1987 zijn gecontroleerd bevatten $\pm$ 200 mezeneieren uit de eerste broedronde. Het kan zijn dat er hier zo'n 50 jongen de eerste maanden overleven. Deze sterke vermindering van het aantal jongen komt in hoofdzaak door natuurlijke vijanden, zoals roofvogels en katten. De verdere verwerking van broedcijfers moet hij nog op zogenaamde nestkastkaarten invullen. Zowel de uitkomsten van broedgegevens als inventarisaties worden verzonden naar respectievelijk Staatsbosbeheer en de Provinciale Planologische Dienst (P.P.D.).

Net na de winter worden alle nestkasten schoongemaakt en waar nodig vernieuwd. Met wat multiplex en groene beits kom je al een heel eind. In het dagelijks leven is Jan stratemaker, dus hij weet wat aanpakken is.

Buiten de talloze stenen die hij dagelijks door zijn handen laat gaan draagt Jan ook een steentje bij in de taakgroep kerkuilen. Regelmatig worden speciaal hiervoor gemaakte nestkasten in een of andere kerk-toren of oud gebouwgeplaatst. Deze kasten moeten van binnen absoluut donker zijn anders kan er wel eens een duif in gaan broeden, wat niet de bedoeling is. Dit jaar zijn er vier jonge kerkuilen geringd die in de kerktoren van Boekel geboren zijn. Vaak worden in de directe omgeving van het ouderlijk nest kerkuilenkasten bijgeplaatst. De bedoeling hiervan is om de jonge kerkuilen gelegenheid te geven terug te komen en een nestgelegenheid aan te bieden.

Het is vroeger wel eens voor gekomen dat mensen van de Vogelwacht bij een boer in "de Peel" naar zijn paard moesten kijken omdat hij dacht dat er iets niet in orde was. Het siste zo. Na enig speurwerk bleek dat er een kerkuilenechtpaar met jongen verantwoordelijk waren voor die vreemde geluiden.

De verder beschikbare vrije tijd wordt besteed aan biljarten en rikken bij "Dirk van Zutphen", waar hij ook optreedt als grensrechter. Ook bij het eerste elftal van UDI'19 zul je hem regelmatig als supporter aantreffen. Als saillant detail mag vermeld worden dat alle, vanaf 1977 gepubliceerde kranteberichten over UDI'19, door hem ingeplakt en tot een lijvig album zijn verwerkt. Nu genoeg over voetbal.

Het komt regelmatig voor dat een aantal vogelaars in de vakantieperiode een reisdoel kiezen, welk bij uitstek geschikt is om interessante vogelwaarnemingen te doen. Zo ook de afgelopen zomer in de Pyreneeën. Toen heeft Jan tesamen met enkele ander mensen o.a. de arend, kiekendief, slechtval vale- en lammergier waargenomen.

Deze imposante vogels hebben toch wel indruk op hem gemaakt. Misschien dat de komende herfstexcursie naar Schiermonnikoog weer moge zorgen voor even zovele interessante ontdekkingen. Hij kijkt er in ieder geval weer reikhalzend naar uit!!

Peter Noy.

Insecticiden

Persistente stoffen in het milieu.

Persistente stoffen zijn chemisch en biologisch gezien stabiel en zijn dus in het milieu moeilijk tot zeer moeilijk afbreekbaar.

Als ze door een organisme worden opgenomen maar niet meer worden uitgescheiden gaat er een bijzonder probleem optreden.

De beruchtste stoffen in dit verband zijn de gechloreerde koolwaterfen en de polychloorbifenylen (PCB's), waartoe onder andere dichloor-difenyl-trichloorethaan (DDT) behoort.

PCB's zijn slecht oplosbaar en hebben de neiging organisch materiaal binnen te dringen. Daaruitvandaan beginnen ze hun weg in de voedselketen.

Doordat de hoeveelheid biomassa (= hoeveelheid voedsel) per schakel in een voedselketen afneemt neemt de hoeveelheid PCB's per organisme toe. Een sperwer eet namelijk meer dan een muis per dag, en een muis weer meer insecten enz.) Dit verschijnsel noemt men ACCUMILATIE.

Hoe sterk dit effect is blijkt uit het feit dat het aantal grote sternes in Nederland binnen 15 jaar is teruggelopen van 40.000 exemplaren tot enkele honderden. Bij onderzoek van de dode dieren bleek hun lever veel DDT en dieldrin te bevatten. Dit heeft hen bereikt via hun prooidieren. (sprot en zandspiering)

Hetzelfde overkwam in 1966 de buizers. De aanleveringsketen begon bij het zaaizaad dat met dieldrin was behandeld en liep via zaadetende vogels (vooral houtduiven) naar de buizerds. Hun lever bleek zeer hoge concentraties dieldrin te bevatten, namelijk 8 tot 31 mg per kilogram lever.

De soort die het langdurigst van PCB's heeft geleden zijn de eidereenden. Deze werden via kokkels en mosselen vergiftigd, waaruit blijkt dat de gehele waddenzee verontreinigd is.

Accumulatie heeft zich uitgestrekt tot vele ander eindpunten van het voedselweb, zoals pinguins (ver van de bewoonde wereld), dolfijnen en zelfs al in de moedermelk van de mens. Het blijkt dat 1 mg DDT per liter de fotosynthese van algen, dus onze grootste zuurstofvoorziening op de aarde, remt met 75%.

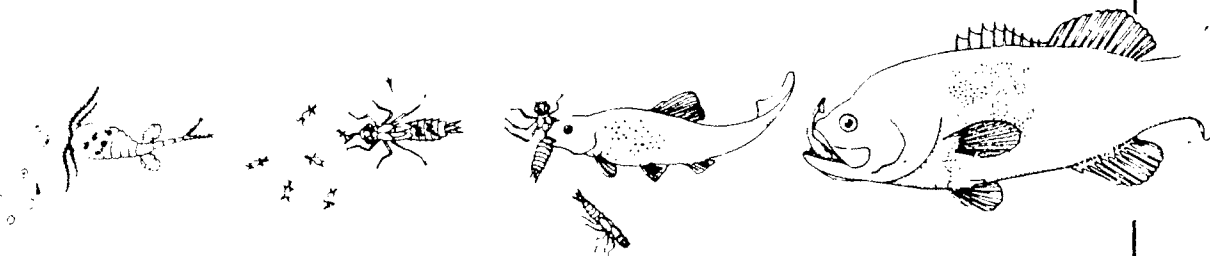
Het blijkt echter nog steeds onmogelijk te zijn om zonder deze persistente stoffen te werken in de landbouw en de industrie.

Hopelijk komen deze twee takken in de samenleving eenmaal tot de conclusie dat het zo niet langer meer kan.

Er is wel een zekere vermindering opgetreden in het gebruik van persistente stoffen, maar naar mijn idee kan deze vermindering nog veel verder worden doorgevoerd.

Voorbeeld van accumulatie

Pedro van den Acker.

Vogel onder de loep

de goud- en

zilverplevier

Daar wij binnen korte tijd met een grotere groep enthousiastelingen het waddeneiland Schiermonnikoog gaan bezoeken, leek het mij een mooie gelegenheid om twee soorten onder de loep te nemen, die we daar ongetwijfeld veelvuldig zullen zien.

De twee soorten, de goudplevier en de zilverplevier gelijken in eerste opzicht veel op elkaar. Er zijn echter een paar duidelijke verschillen die, als je ze nu weet, straks op Schiermonnikoog goed van pas kunnen komen.

Allereerst is er het verschil van kleur onder de oksel (tijdens de vlucht te zien).

De zilverplevier heeft een zwarte oksel (denk hierbij aan zwart van zilverplevier)

De goudplevier heeft een witte oksel (denk hierbij aan geen van goudplevier)

Het tweede verschil is de kleur van de bovendelen. Over het algemeen zijn de bovendelen van een goudplevier goudachtig en die van een zilverplevier zilverachtig. Toch vind ik dat dit kenmerk niet altijd goed te zien is. Zo heeft bijvoorbeeld een jonge zilverplevier een iets gelige waas over de bovendelen, waardoor hij/zij al veel op een goudplevier lijkt.

Het derde verschil is de stuit. (tijdens de vlucht te zien) Een zilverplevier heeft een witte stuit terwijl de goudplevier een zelfde goudkleurige stuit heeft als de bovendelen.

Als vierde en zeker niet minst belangrijke verschil is de biotoopkeuze. De zilverplevier vind je hoofdzakelijk op de wadden, de slikken en het binnendijkse grasland. Dit heeft vooral te maken met de voedselkeuze.

Een goudplevier bemachtigt vooral oppervlaktedieren zoals kevers die veel in grasland voorkomen. De goudplevier doet dit op de typische plevierachtige manier: afwisselend rennen en stilstaan.

Een zilverplevier die iets groter is en een langere, zwaardere snavel heeft, vindt zijn voedsel hoofdzakelijk in kokerwormen en krabben.

De goudplevier broedt op vochtige heide en toendra van de Scandinavische landen, Schotland, IJsland enz.

Tot 1937 heeft de goudplevier in ons land gebroed. Dit was hier in het Peelgebied (in de buurt van de Vredepeel) Jammer genoeg is door de verdwijning van de vochtige heide de goudplevier als broedvogel hier verdwenen.

Wel heb je kans dat je de goudplevier als doortrekker kunt waarnemen. Vorig jaar heb ik een groep van een 15-tal exemplaren over zien vliegen bij de Brobbelbiesweg. Een bekende pleisterplaats van goudplevieren hier in de buurt is de Osse Polder. De soort zie je vooral in de maanden oktober/november en maart/april.

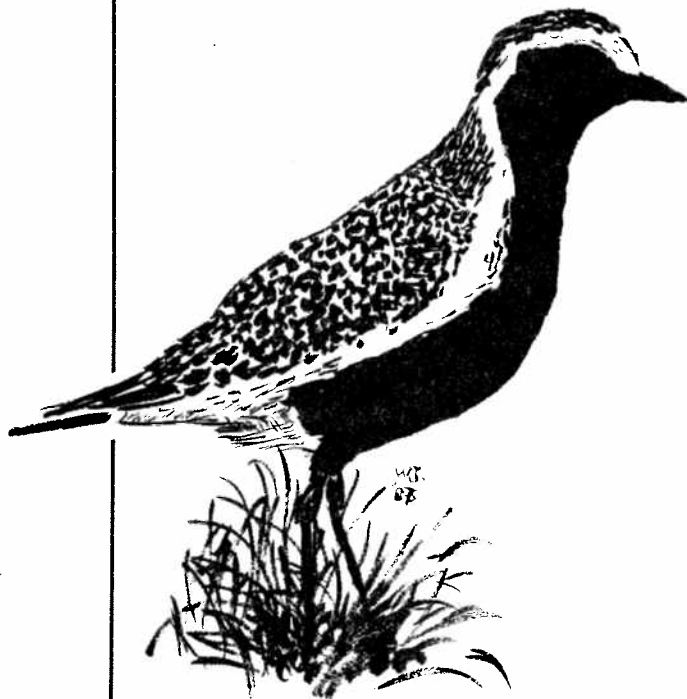
De zilverplevier is een broedvogel van de toendra's van Rusland en Siberië en komt tijdens de trektijd hier in Nederland vrij algemeen voor aan onze kust. Ook de zilverplevier zie je het meeste in de maanden oktober/november en maart /april.

In het voorjaar kun je het al meemaken dat er een aantal goud- en zilverplevieren in het broedkleed te zien zijn. Zowel goud- als zilverplevieren hebben dan zwarte onderdelen en goudkleurige resp. zilverkleurige bovendelen.

Als laatste opmerking over deze vogels wil ik nog kwijt dat je de beide soorten veelal in groepen ziet.

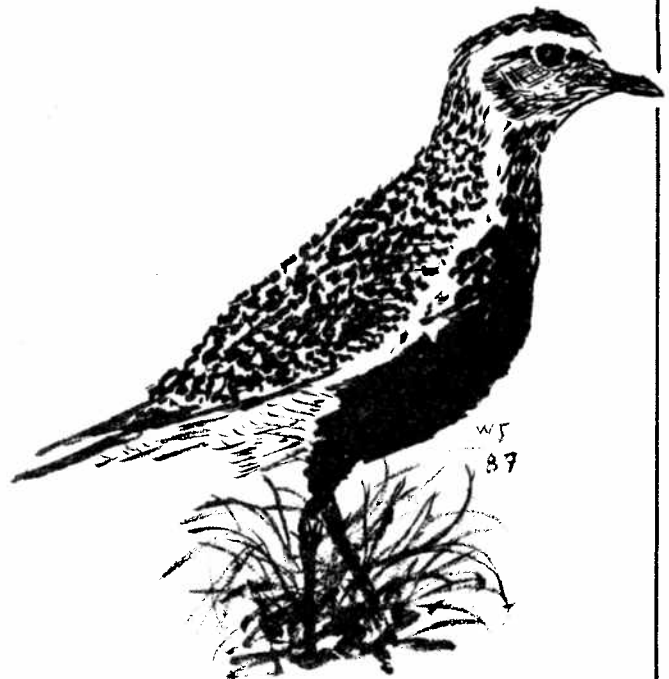
Hopenlijk dat iedereen die naar Schiermonnikoog gaat iets aan deze informatie heeft en degene die niet meegaat hoop ik dat je hier dan een groep goudplevieren ziet overvliegen.

John Hermans

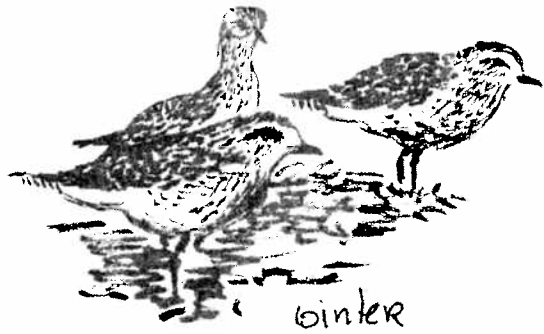
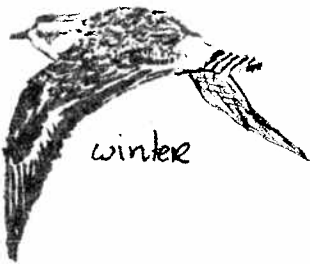
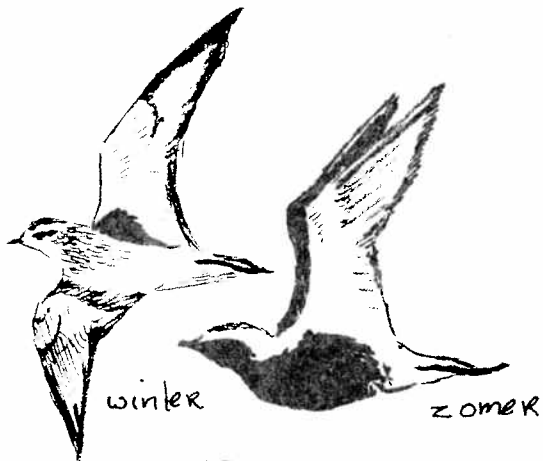

ZILVERPLEVIER
zomer kleed

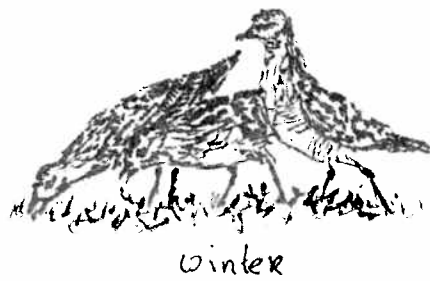
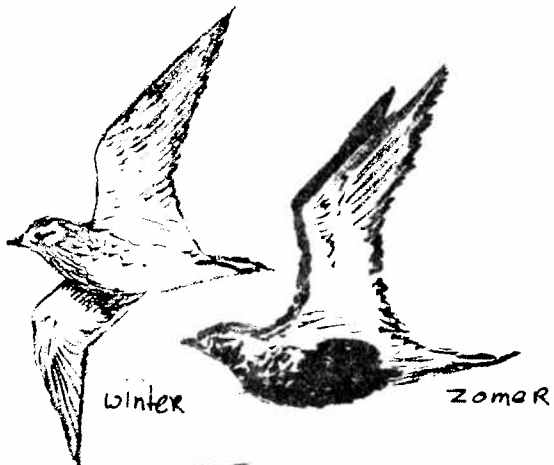
GOUDPLEVIER
zomerkleed

ZILVERPLEVIER

GOUDPLEVIER

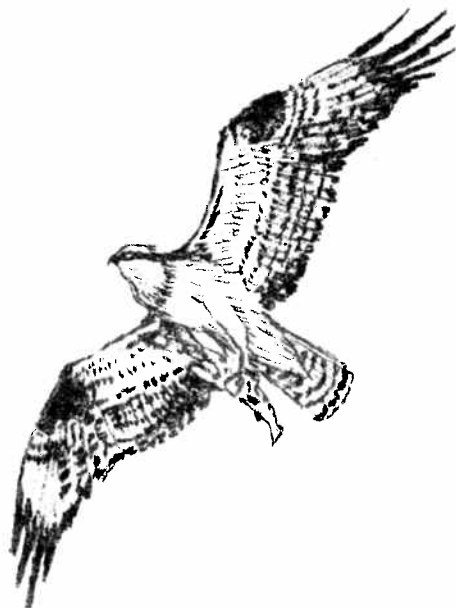

Vacantie verhalen

In juni was ik een weekje in Zweden bij vrienden. Zweden, het klinkt zo ver weg, maar het is gemakkelijk in één dag te rijden. Onze vrienden wonen in Eskilstuna zo'n 100 km ten westen van Stockholm. Het eerste waar een Zweed voor gaat sparen is een sommerstuga, een zomerhuisje. Wij logeerden in zo'n stuga aan een groot meer (Zweden heeft er honderden). Wat daar aan vogels rondvloog en zwom was een lust voor het oog. Het meest boeiden mij de parelduiker en roodkeelduiker. Hun sonore geluid klonk wat onwezenlijk over het meer. Brillduikers, grote en middelste zaagbek, eidereenden en grote zee-eenden bevolkten ook het meer.

Op het land zagen we de bonte vliegenvanger, sijsjes, ringmussen, gekraagde roodstaarten en alle soorten mezen (zelfs de bruinkopmees!) De bonte kraaien hadden de overhand (ook een schitterende vogel!). Verder alle weidevogels, echter géén kemphanen. Ook zag ik van dichtbij puttertjes. Het spektakulairste waren wel de roofvogels. Boven het meer cirkelde altijd een zwarte wouw die zich uitvoerig liet bestuderen. De waarneming van het jaar was voor mij een visarend op haar horst. (wat een bouwwerk) Een vadervisarend die na wat dreigend rondcirkelen boven ons bootje zijn enorme klauwen vooruitstekend ons argwanend bespiedde. Toen we klaarblijkelijk niet meer een gevaar betekenden vloog hij een honderd meter verderop en stortte zich op een reigersnest.

Dat duel dat wij ademloos gadesloegen werd uiteindelijk door vader en moeder reiger met succes afgeslagen. Op de terugweg zagen we nog in Fålsterby aalscholvers, dwergsterntjes en veel waadvogels (kluten, groenpootruiters etc.) Ondanks het slechte weer hebben Floor en ik toch genoten. Een bezoek aan Fålsterby bijvoorbeeld in oktober zou iets fantastisch zijn. Iets voor volgend jaar misschien ??

Joep Esser.

Op stap

St Anthonise heide

Dit gebied is te bereiken als je de weg van Landhorst naar Rijkevoort neemt. Op een gegeven moment krijg je links en rechts van de weg een bosgebied te zien. Net na dit punt kun je rechts een weg in die naar de parkeergelegenheid leidt.

Deze boswachterij bestaat uit percelen jong ontginningsbos, voornamelijk van grove den en een zeer fraai open heideterrein waar nog volop de jeneverbes groeit.

Het is een groot droog heideterrein met hier en daar stuifzandgebieden. Om dit heideterrein open te houden wordt er een beheer gevoerd met schapen van het Kempische ras. Zo wordt voorkomen dat de heide binnen een aantal jaren zou overgaan in bosgebied. Dit is daarom zo belangrijk omdat in dit heidegebied sommige specifieke soorten broeden als de boomleeuwerik, de duinpieper, de geelgors enz.

Vooraf de duinpieper, die het van de stuifzandgebieden moet hebben, geeft aan hoe belangrijk dit gebied is. Er broeden in geheel Nederland namelijk maar 75-90 paren (Atlas Nederlandse Broedvogels).

Deze heide laat een klein beetje zien, hoe het in het gehele Peelgebied voor de ontginning heeft uitgezien.

Verder bestaat de boswachterij voor een belangrijk gedeelte uit bos, vooral naaldhout, maar hier en daar bevinden zich ook percelen met loofhout. In het bos kom je nogal eens een keer een specht tegen. Dit kan de groene, de grote bonte of de zwarte specht zijn.

De boswachter heeft een groot aantal nestkasten gehangen waar veelvuldig de gekraagde roodstaart en de grauwe vliegenvanger in broeden. Ook in de bosuilekasten broeden een aantal bosuilen.

Als laatste bevindt er zich in het gebied ook een peelven wat niet toegankelijk is voor het publiek, maar wat ongetwijfeld tijdens de trektijd een toevluchtsoord zal zijn voor enkele steltlopers zoals het witgatje, de oeverloper, de groenpootruiter enz.

Al met al een interessant gebied, waar je te voet toch gauw een dag nodig hebt om het allemaal te zien.

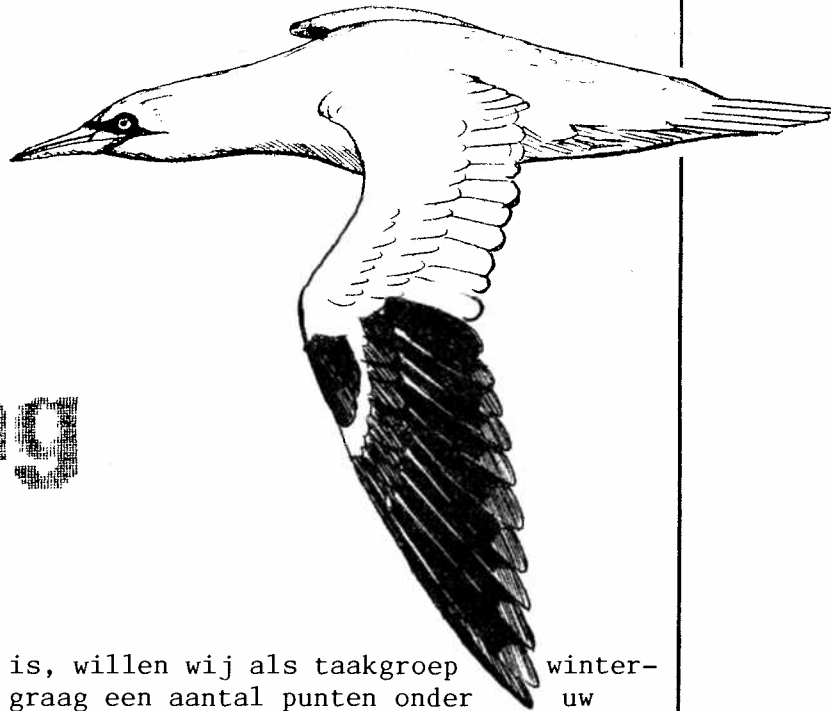
Doorgeefpen

Vanaf heden starten we met een nieuwe rubriek "de doorgeefpen" om alle leden aan het woord te krijgen in ons blad. Het maakt niet uit waarover je schrijft als je maar schrijft. Onder je stuk schrijf je dan de naam van een lid aan wie je de pen doorgeeft, iedereen is beschikbaar en natuurlijk doet iedereen mee!!
Verhalen ed. inleveren bij de bekende redactieleden.

Gina van Dommelen

Hierbij geef ik de pen door aan Gerard Caspers. (inleveren voor 15 november 1987)

Winter voeding

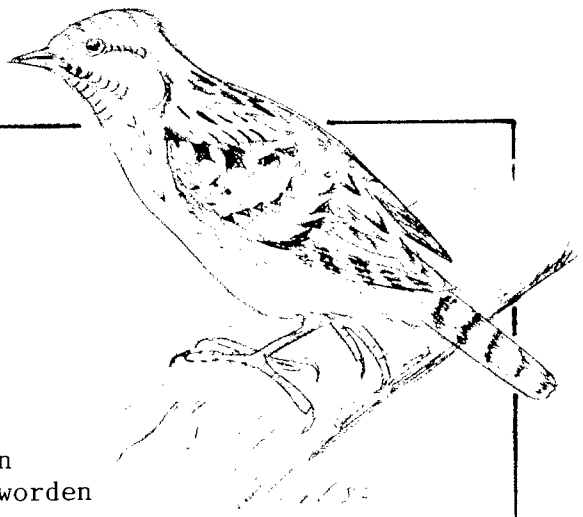

Nu de winter weer in aantocht is, willen wij als taakgroep winter-voeding, via de Slechtvalk, graag een aantal punten onder uw aandacht brengen.

Wij hebben een draaiboek gemaakt, waarin het hele gebeuren rondom de wintervoeding zo goed mogelijk beschreven is.

Het draaiboek bestaat uit twee gedeelten nl.

1. Een zg. Vast deel, hierin staan de hoofdstukken, waarvan de inhoud jaarlijks nauwelijks zal wijzigen.
2. Een zg. Variabel deel, hierin zijn hoofdstukken opgenomen, die aan veranderingen onderhevig zijn. Enkele voorbeelden zijn: namen van leden die meehelpen aan de verspreiding van voedsel, namen van voedselleveranciers etc. etc.

De hoofdstukken van het draaiboek zijn:

1. Welk gebied
2. Waar zijn de voedselplaatsen
3. Welke soorten vogels
4. Welk voedsel voor iedere soort
5. Wanneer wintervoeding.
Wanneer beginnen en hoe te eindigen
6. Hoe komen we aan voedsel
7. Welke verzamel- en opslagmogelijkheden
8. Welke instanties moeten geïnformeerd worden
9. Voorlichting
10. Bijlagen (variabel)

Het is het variabele deel van ons draaiboek, dat wij gaarne onder uw aandacht willen brengen, want hiervoor hebben wij uw hulp dringend nodig. Wij vragen nl. uw hulp voor een aantal verschillende taken zoals:

1. Het rondbrengen dagelijks van het voedsel naar de voederplaatsen.
Wij hebben een vijftiental voederplaatsen over een vrij groot gebied verdeeld en wij willen deze plaatsen in een drietal routes onderbrengen. Dit betekent, dat wij 3 keer 2 leden nodig hebben om het voedsel te distribueren. Dit moet in een periode van strenge vorst dagelijks gedaan worden.
2. Verder hebben we een aantal leden nodig, die als contactpersoon willen optreden tussen de voedselleverancier en de vereniging.
Wij willen een vaste contactpersoon per leverancier, zodat deze steeds met dezelfde persoon contact heeft. De contactpersoon moet het voedsel ook bij de leverancier halen en het naar een verzamelpunt brengen.
3. Welke leden hebben ruimte om een voedselverzamelplaats in te richten. Zij moeten dan tevens wat tijd hebben om het voedsel gereed te maken voor distributie. Bijv. het brood, dat meestal als hele broden wordt aangeleverd, in kleine brokjes maken, zodat de vogels deze kunnen hanteren.

Ook willen wij vragen, of u uit het verleden adressen weet van eventuele leveranciers van voedsel. Wij denken hier aan bakkers, slaggers, kippenmesterijen, kuikenbroederijen enz.

Wanneer u tijd en animo hebt voor een van bovengenoemde taken, kunt u zich vervoegen bij de coördinatoren van de taakgroep:

Frank Mulkens, Jonkerveld 719 Uden tel. 60560

Gerrit Schotveld, Pres. Kennedylaan 83 Uden tel. 64314

Wij hopen op veel reacties.

Frank en Gerrit.

Fenologie 1987

Dit is al weer het vierde jaar dat ik deze waarnemingen doe. Als je dat al enkele jaren doet dan kom je tot de conclusie dat de verschillen toch niet zo groot zijn. Bij sommige soorten heb je altijd wel verschillen. De ene soort trekt verder weg dan de andere. Bijvoorbeeld tussen de tjiftjaf en de fitis zit bijna altijd 2 weken verschil. De reden hiervan is: de fitis trekt naar bezuiden de Sahara, terwijl de tjiftjaf veel noordelijker overwintert. Dit is de lijst van 1987. JV = jaarvogel, ZV = zomervogel, WG = wintergast.

04-01-1987	koolmees	JV	24-02-1987	matkopmees	JV
06-01-1987	pimpelmees	JV	24-02-1987	goudvink	JV
06-01-1987	zwarte mees	JV	24-02-1987	grote lijster	JV
06-01-1987	winterkonig	JV	26-02-1987	groene specht	JV
01-02-1987	heggemus	JV	26-02-1987	zwarte specht	JV
02-02-1987	turkse tortel	JV	26-02-1987	grote bonte specht	JV
08-02-1987	houtduif	JV	27-02-1987	wulp	JV
09-02-1987	boomklever	JV	05-03-1987	roodborst	JV
09-02-1987	veldleeuwerik	JV	05-03-1987	fazant	JV
09-02-1987	merel	JV	06-03-1987	boomleeuwerik	JV
09-02-1987	kievit 3 ex.	JV	06-03-1987	holenduif	JV
13-02-1987	kuifleeuwerik	JV	06-03-1987	witte kwikstaart	ZV
18-02-1987	havik	JV	19-03-1987	zanglijster	JV
21-02-1987	groenling	JV	26-03-1987	kneu	JV
21-02-1987	sijs	WG	28-03-1987	zwarte roodstaart	ZV
21-02-1987	kuifmees	JV	30-03-1987	tjiftjaf	ZV
23-02-1987	vink	JV	03-04-1987	boerenzwaluw	ZV
23-02-1987	staartmees	JV	05-04-1987	fitis	ZV
24-02-1987	geelgors	JV	05-04-1987	boompieper	ZV
24-02-1987	boomkruiper	JV	05-04-1987	kleine plevier	ZV

05-04-1987	grutto	ZV
09-04-1987	gekraagde roodstZV	
15-04-1987	zwartkop	ZV
15-04-1987	roodborsttapuit	ZV
16-04-1987	oeverzwaluw	ZV
18-04-1987	graspieper	JV
20-04-1987	nachtegaal	ZV
20-04-1987	tortelduif	ZV
20-04-1987	grasmus	ZV
24-04-1987	tuinfluiter	ZV
24-04-1987	koekoek	ZV
25-04-1987	fluiter	ZV
28-04-1987	gierzwaluw	ZV
29-04-1987	huiszwaluw	ZV
08-05-1987	wielewaal	ZV
16-05-1987	spotvogel	ZV

Jan Verhoeven.

Naar de blauwe lucht
richten ze hun eerste kreet,
de jonge musjes.

issa

De boom wordt gekapt;
de vogels weten het niet, die
hun nesten bouwen.

issa

O, uil, zei de duif,
zet een ander gezicht
bij die lenteregen!

issa

Hoor, de nachtegaal!
Vliegen, armzalige insekten,
o, luister ook!

issa

Luister, als water,
vloeiend in slapende oren,
zingt de nachtegaal.

issa

Boven de witte
wolken gaat een licht zingen:
leeuwerikkenstemmen

kyoroku

Heel de dag is niet
genoeg voor de leeuwerik,
die zingen wil, zingen-

baskô

Alweer een vogel
verstoort het lentewater,
spetterend opvliegend.

seikô

Och kijk, een mus sprong
helemaal langs de veranda
met natte voetjes.

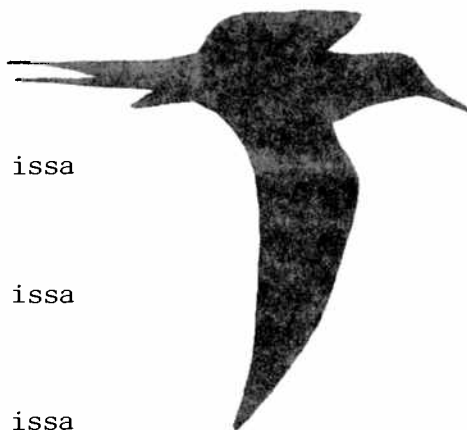
shiki

Fazant in het voorjaar!
zie hoe de avondzon treedt
op zijn staartveren.

buson

Trekkende zwaluwen!
Naar de Stille Oceaan
vliegen ze dapper.

shiki

Hemelrijk 1987

Hierbij een overzicht van enkele soorten die gezien zijn op Hemelrijk vanaf voorjaar 1987 tot nu toe.

Scholekster:

Vooraf in de maanden maart en april herbergt het Hemelrijk altijd een groot aantal scholeksters. Op 28 maart zagen we maar liefst 50 exemplaren. Zelfs tot begin mei toe zaten er nog telkens een 15-tal scholeksters op het Hemelrijk. Hierna zwakt het aantal af en zie je tijdens de broedperiode nog alleen maar scholeksters tegen de avond op het Hemelrijk, die deze plaats als slaappleats gebruiken.

Groenpootruiter:

Geregeld worden er tijdens de trektijd (voorjaar en herfst) groenpootruiters waargenomen. Prachtige steltlopers die met hun groene poten heel snel langs het strand van het Hemelrijk lopen op zoek naar kleine insecten. Op 11 april was het de eerste keer dat de groenpootruiter werd gezien en 29 mei de laatste keer. Op 18 september zagen we weer voor de eerste keer een groenpootruiter die tijdens de herfsttrek het Hemelrijk bezoekt.

Steltlopers:

Naast de groenpootruiter verschijnen er meer steltlopers tijdens de trektijd op het Hemelrijk. De oeverloper is haast het hele jaar aanwezig. Alleen in de zomermaanden ontbreekt de soort enige tijd.

Een groot aantal werd op 17 mei gezien. Maar liefst 35 oeverlopers verbleven hier toen. Verder werden er regelmatig tureluurs, wulpen, grutto's en Kieviten gezien.

Op 24 mei werden er wederom 2 kempfanen gesignaleerd. Elk voorjaar zie je ze wel een paar dagen op het Hemelrijk. Op 24 mei en op 18 september werden er kleine strandlopers gezien. Deze zaten op 18 september tesamen met een aantal witte kwikstaarten en dan zie je goed waarom ze klein worden genoemd.

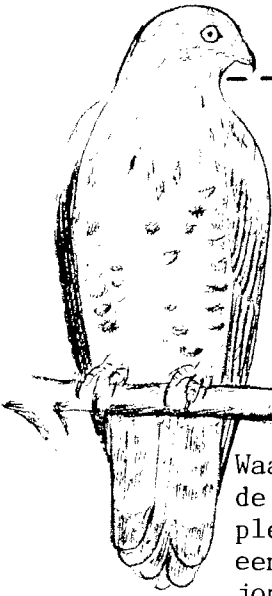
Ook een mooie waarneming was die van 3 juni waarbij 2 bosruiters werden gezien. Al met al kun je stellen dat de hier genoemde steltlopers elk jaar wel op het Hemelrijk verschijnen. Je moet net het geluk en de dag hebben om ze te zien. Daarom hierbij een oproep om regelmatig het Hemelrijk te bezoeken en wie weet zie je dan ook een van deze toch wel mooie waarnemingen.

Zwarte stern:

Ook de zwarte stern blijkt een soort te zijn die elk jaar wel een paar keer wordt gezien op het Hemelrijk. Op 19 april werden 3 ex. gezien en op 25 april werden 5 ex. gezien. Op 23 mei werden maar liefst 14 ex. gezien. En als laatste werd 1 ex. gezien op 13 en 14 juni.

Andere interessante waarnemingen:

24 maart: 1 nonnetje
25 maart: 1 slobbeend
3 april: 6 slobbeenden
18 april: 1 beflijster
23 april: 1 duinpieper
8 mei: 2 paapjes
17 mei: 1 noordse gele kwikstaart

24 mei: 1 overvliegende wespindief
29 mei: 1 kleine karekiet
18 september: 2 tapuiten

Kleine plevier:

OP 5 april werden voor de eerste maal weer kleine plevieren gezien. Deze kleine plevieren zagen we op 30 april met elkaar paren en op 13 mei vond Wim op de parkeerplaats van het Hemelrijk 3 eieren. Helaas is dit broedsel (met 4 eieren) op 16 mei verstoord gevonden.

Waarschijnlijk zijn de eieren opgegeten door eksters, kraaien, getuige de lege eierschaal die in de buurt werd gevonden. Maar de kleine plevieren lieten het hierbij niet zitten en hadden op 27 mei alweer een nieuw broedsel met 5 eieren. Deze zijn wel uitgekomen en een 2-3 jongen zijn in ieder geval door de ouders grootgebracht. Helaas schuilen er nogal wat gevaren in het broeden op de parkeerplaats van- daar dat we voor de oeverzwaluwenwand nu de begroeiing aan het weghalen zijn, zodat de kleine plevier wellicht hier gaat broeden.

Oeverzwaluw:

De belangrijkste vogel van het Hemelrijk is en blijft de oeverzwaluw. Hieronder zien jullie een chronologisch verslag van de waarnemingen zoals die dit jaar zijn gedaan.

15 april

De eerste oeverzwaluw is gearriveerd. Meer dan één maand eerder dan in het vorige jaar. De verwachtingen waren dan ook hoog gespannen.

18 april

Het aantal is al gegroeid tot 6 stuks.

22 april

Inmiddels verblijven er een tiental oeverzwaluwen voor de wand. Enkele exemplaren dragen een ring en aan de kleuren is te zien dat het hier om eerste-jaarsvogels gaat. Bekend is dat veel oudere vogels elk jaar op dezelfde plaats terugkeren en dat de eerste-jaarsvogels een nieuwe plaats zoeken. Het Hemelrijk blijkt dus voor deze vogels de nieuwe plaats te zijn.

26 april

Enkele oeverzwaluwen zijn voor de wand nestmateriaal aan het verzamelen. Het aantal is inmiddels 36 stuks.

5 mei

26 gaten zijn al bezet door oeverzwaluwen. Dit betekende dat er toen al meer oeverzwaluwen broedden dan het gehele jaar ervoor.

9 mei

Nog steeds worden er nieuwe gaten bijgegraven.

11 mei

Een boomvalk verschijnt. Deze hele snelle vlieger is in staat om zwaluwen, en ook de oeverzwaluw, te bemachtigen. Als afweermiddel

zag je dan ook dat de zwaluwen boven de boomvalk gaan vliegen, zodat de boomvalk er niet op kan duiken.

13 mei

Slecht weer met heel veel regen. Veel oeverzwaluwen zitten op de grond voor de wand.

21 mei

38 gaten zijn er gegraven. Voor de wand wordt één dode oeverzwaluw gevonden. Waarschijnlijk door het slechte weer?

28 mei

Nog steeds komen er nieuwe gaten bij. Enkele oeverzwaluwen hebben jongen, getuige het af en aan vliegen en het meenemen van de uitwerpselen van de jongen (wat in een keurig pakketje zit).

30 mei

Weer geen weer. Volop regen. De huis- en oeverzwaluwen fourageren vaak voor de wand, zeer laag over het wateroppervlak. Dit komt doordat bij regenachtig weer de insekten niet zo hoog vliegen.

12 juni

66 hollen zijn bezet.

13 juni

In 1 oeverzwaluwnest worden maar liefst 6 jongen gezien. Een schitterend gezicht. Bij de meeste nesten zie je 3-4 jonge oeverzwaluwen.

10 september

De laatste jonge oeverzwaluw wordt in het nesthol gezien.

26 september

Een groep van 10-15 oeverzwaluwen vliegen over het Hemelrijk heen. Het zijn de laatste die we dit jaar hebben gezien.

Balans

Naar schatting hebben er de eerste ronde 66 paren gebroed. Daar de tweede ronde het grootste gedeelte van die 66 gaten ook nog bezet was en er een aantal gaten bijgekomen zijn, schatten wij dat er de tweede ronde 75 paren gebroed hebben. Gemiddeld kun je zeggen dat er 3-4 jongen worden groot gebracht, zodat dit voor het hele jaar 1987 een aantal van 500 - 550 jonge oeverzwaluwen betekent.

Als laatste hebben we de lengte van de gegraven hollen opgemeten. Het diepste hol was 134 cm, het minst diepe hol was 47 cm.

Totaal hebben de oeverzwaluwen met hun kleine pootjes maar liefst een lengte van 59,7 meter gegraven.

De gemiddelde diepte van de hollen was 79,6 cm wat een fractie meer is als de diepte van vorig jaar.

Hopelijk dat we in 1988 net zoveel kijkvreugde en aantallen oeverzwaluwen hebben als dit jaar.

John Hermans

